

På dette sted vil jeg fortælle om mennesker og steder på egnen, sådan som jeg har lært dem at kende gennem næsten 70 år, samt give nogle tips til gode cykel-og vandreture. Det er Fjellerup (gen)oplevet gennem min erindring med alle de forbehold, der må tages i den anledning 😊 .

Fjellerup by

Helt frem til først i 1960'erne var Fjellerup by en "rigtig" by med et varieret forretningsliv, kro, kirke, mølle og et mejeri – kort sagt alt det, der skulle til for at betjene en befolkning, der sjældent eller aldrig rejste længere væk, end en cykel kunne bære dem. Kilden til det efterfølgende er – udover min egen hukommelse – Frode, der trods en gedigen alder (han er født i 1927) stadig med jævne mellemrum sender mig mails eller dokumenter med interessante og sjove beretninger fra Fjellerup i 1930'erne og 40'erne.

Frode fortæller fra sin ungdom om et aktivt handelsliv i Fjellerup med boghandel, brugsforening, mølle, frisør, afholdshotel, karetmager, skrædder, vognmand, bødker, cykelforretning, smed, slagter, skomager, manufakturforretning, håndværkere, sparekasse samt en telefoncentral og minsanten også en brandstation. Bortset fra Brugsen er det hele væk, og det er da en tanke værd, om man skal kalde den udvikling for – en *udvikling*. Brugsforeningen lå oprindeligt i det store hus ved kirken og så i 1936 således ud:

Ud over Brugsen var der to købmænd – købmand Hansen midt i byen og købmand Skallerup på hjørnet ned mod stranden. Jeg husker glimrende begge købmænd, men vi handlede kun hos købmand Skallerup – jeg ved ikke med sikkerhed hvorfor, men jeg tror

det skyldes, at Skallerup tilhørte missionen i Fjellerup og derfor det "rigtige" sted at handle efter mine bedsteforældres mening. Købmand Skallerup skråede heftigt og havde derfor altid have en god portion sort spyt i den ene mundvig – jeg husker det som en blanding af eksotisk og ulækkert. Det var en købmandsbutik efter datidens standard med en disk, hvor Skallerup og hans kone betjente kunderne efter tur. De faste kunder – og i særlig grad missionsfolk – kunne godt få "skrevet" i bogen, og så blev der afregnet ved månedens udgang; missionsfolk . Skallerups forretning så således ud omkring 1945:

Byens "store" virksomhed var mejeriet, der lå ganske nær ved kirken. Her købte vi bl.a. smør, der blev taget direkte ud af smørkærnen, vejjet og pakket ind i et stykke pergamentpapir. Det smør, der ikke blev solgt på den måde til lokalområdet, blev lagt i smørdritler, forsynet i toppen med pergamentspapir efter et sindrigt system, og til slut blev låget lagt på og tøndebåndet banket på plads. En gang om dagen kom en lastvogn og hentede smørdritlerne, der blev kørt til Tranehuse Station og derfra videre ud i verden.

Mejeriet havde i mange år endnu en funktion – her kunne landmændene få kogt deres kartofler til svinefoder. Det skete på den måde, at bonden, eller snarere en af karlene, kom med et læs kartofler på en vogn, godt pakket ind, så man kunne holde på varmen, og et rør med damp blev stukket ind midt i bunken, hvorved kartoflerne blev kogt.

En pudsig detalje: Frode fortalte mig engang, at også for byens børn var mejeriet vigtig, fordi det fungerede som et ur – når der ikke længere kom hvidt skyllevand ud fra mejeriet, så var det tid at komme hjem til middag!

Åbenhus-familien

I husene ved stranden et par hundrede meter fra det sommerhus, som min bedstefar i 1944-45 byggede på Skovskadestien 10, boede forskellige grene af familien Åbenhus, der har præget hele området omkring Fjellerup. De fleste var fiskere, mens andre drev et makrelrøgeri ganske nær ved vores hus, og duften herfra står stadig krystalklart i min erindring. Makreller hang i lange rækker både inden for og uden for røgeriet, og som børn var vi altid velkomne til at gå rundt og indsnuse den herlige duft af de røgede makreller.

Den ældste Åbenhus i min drengetid var *Jensenius Åbenhus*, der var født i 1880 og derfor en gammel mand på den tid, ja faktisk husker jeg ham som *oldgammel* med et lille kuglerundt ansigt med rødsprængte kinder efter et langt liv på havet og altid meget venlig mod os børn. Det pudsige er, at jeg her i 2014 nærmer mig Jensenius's alder og alligevel ser mig selv som en person, der er *langt* fra at blive gammel – det sete afhænger som bekendt af øjnene, der ser...! Jensenius boede i sit hvide håndbyggede hus lige over for røgeriet, og det var alletiders for os børn, for i et hjørne af røgeriet havde Jensenius i sin høje alderdom indrettet en lille slikbod, og uden for de nedskrevne åbningstider kunne vi altid hente ham, når ønsker og lommepenge havde et heldig sammenfald. At røge fisk var en livsform, som familien Åbenhus drev gennem mange generationer. Jensenius's forældre Nikoline og Anders Åbenhus (gift 1865) boede i "Fiskerhuset", som det blev kaldt, for enden af Åbenhusvej:

Nikoline røgede en del af de fisk, som Anders fangede på havet og gik derefter til fods rundt i området og solgte de nyrøgede fisk. Fiskeriet gav imidlertid ikke nok til at forsørge en familie, så Anders var også fårehyrde på Mejlgaard, og tre gange om dagen gik han frem og tilbage for at flytte fårene. Det skete også, at herskabet på Mejlgaard sendte ham til apoteket eller banken i Grenaa, og også det skete til fods.

En del af de fisk, som Anders fangede på havet, blev hentet af en fiskehandler i Auning – til fods og med trillebør! Min kilde til denne historie er Anders sønnesøn Arne Åbenhus, der også fortæller, at det skete, at hans far i en alder af 11 år – også til fods – blev sendt til Auning for at fortælle den gode fiskehandler, at der ingen fisk var – så han ikke skulle gå forgæves med sin trillebør!

Som Arne Å. siger, er forestillingen om de gode, gamle dage en illusion. Begrebet dækker ihvertfald ikke småkårs virkelighed. Når vi ikke ved så meget om deres vilkår skyldes det dels, at deres livshistorie kun sjældent blev nedskrevet – og da slet ikke af dem selv, for når dagens slid og møje var slut, faldt trætheden naturligvis over dem, og sengen har trukket stærkere end blyanten.

I 1905 solgte Anders og Nikoline huset og røgeriet til sønnen Jensenius, der sammen med fiskeri drev røgeriet videre, indtil han to år senere flyttede det til sit nye fiskehus på Klitvej nr. 1 (der hvor "Prebens fisk" i dag har til huse). Samtidig byggede han lige over for (nr. 28) et hus til sig selv af sten fra stranden, som han samlede og møjsommeligt murede op til en bolig. "Fiskerhuset" blev solgt til sønnen Arne, og huset er fortsat i familiens eje. I

mange år kunne man her om sommeren købe brugte bøger til ”Priser, der er så lave, at kun en regnorm kan krybe under”, som der med et skævt smil stod skrevet på et skilt.

I 1950 var Jensenius træt, og sønnen Johannes overtog driften af røgeriet, mens Jensenius indrettede sin lille slikbutik i det sydvestlige hjørne af bygningen, og det er fra dette tidspunkt, mine erindringer stammer. Johannes var en stovt type, stor og fåmælt som fiskere ofte er, og med enorme kræfter. Det sidste fik man bevis for, da han ene mand en stormende dag i 1950'erne i en fladbundet pram roede ud til en fiskebåd i nød og trak den i sikkerhed. Det var naturligvis en heltegerning, men typisk for ham var det ikke noget, der blev snakket meget om. Mange år senere – i 2013 – talte jeg med en lokal murer om denne hændelse, og han kunne ligesom jeg tydeligt huske hændelsen, så Johannes har alligevel fået sin berømmelse, selvom han givetvis aldrig har stræbt efter den.

Nogle af Johannes's sønner var lidt ældre end min bror Hans og mig, og som fiskere havde de nogle fladbundede træjoller, som vi var svært misundelige på. Det skete, at vi fik lov at låne dem, og det var naturligvis stjernestunder. Vi roede ud for at fiske – det var lang tid før påhængsmotoren blev almindelig – og fangede masser af fladfisk, som vi spiste med stor fornøjelse. Når der var rigtigt mange, solgte Hans og jeg dem ved at gå rundt og faldbyde dem i husene – fuldstændig som Nikoline Åbenhus havde gjort et halvt århundrede tidligere. Redningsvest havde vi aldrig på, sikkerheds-hysteriet var endnu ikke gået amok.

Indre Mission (IM) i Fjellerup

Indre Mission havde i Fjellerup en af sine højborgere, og når min bedstefar i 1944 valgte Fjellerup som stedet til sit sommerhus, hang det utvivlsomt sammen med, at han her fandt et miljø, som han kunne identificere sig med. Både Åbenhus-familien og flere af naboerne var aktive i IM, og byen rummede også et af bevægelsens missionshuse, Bethania, som i øvrigt stadig lever, så vidt jeg kan se. Også inskriptioner på mange gravstene på byens kirkegård dokumenterer, at IM har haft godt fat i byens borgere: ”Salige er de døde, som dø(r) i Herren”, står der på Jensenius Åbenhus's gravsten, og det er IM's anerkendelse af, at han har levet sit liv som en sand kristen, for vores gerninger i livet forfølger os, og ”Salige er de, der lever (og siden dø...) i Herren..”! At Jensenius tillige bestred den vigtige post som kirkesanger-afløser, har sikkert bidraget til de fine ord på gravstenen.

Som jeg skriver andetsteds (<http://www.xn--spellingstergaard-70b.dk/fjellerup>) var min bedstefar også en del af IM, og det har helt sikkert passet ham særdeles godt, at selveste formanden for IM i Fjellerup og Glesborg byggede sommerhus som nabo til os på

Skovskadestien – et lille, klassisk stenhus, som han malede teglørødt og gav navnet "Slap af", jeg huser tydeligt navnet skrevet med sirlig sort skrift på en stor sten ved indgangen til grunden. Uden sammenhæng i øvrigt (!) købte Anne-Marie og jeg dette hus i 2013 og i sommeren 2014 så det således ud – meget er renoveret, men vi er (heldigvis) langt fra færdige: :

To dronninger i hver deres tronstol

Udover de missionske var der også et grundtvigiansk miljø i byen, og magtkampe udspillede sig mellem de to religiøse retninger, når lokalpolitiske emner skulle afgøres. Lidt vest for centrum i Fjellerup står et skilt, der viser mod *Jens Kannes høj*, og følger man det og forventer en seværdighed eller et historisk monument bliver man skuffet, for det er blot et højdepunkt med udsigt over byen og havet. Men i 1945 var det alligevel genstand for megen kævl og strid mellem de "gudelige" og de "ugudelige". Baggrunden for striden var, at borgerne i Fjellerup ønskede sig et samlingssted, og familien Kanne besluttede at skænke en høj til formålet – deraf navnet – og aktiviteterne skulle styres af en *valgt* bestyrelse. Men de missionske argumenterede med, at der var højere værdier end de demokratiske, som man ikke kunne sætte sin lid til i så vigtig en sag! Formodentlig var argumentet blot et skalkeskjul for, at de godt vidste, de var i mindretal i byen, men det ville de naturligvis ikke indrømme. Striden blev først bilagt, da der blev vedtaget en fundats, der fastlagde, at bestyrelsen skulle sammensættes af tre mænd (*mænd...!*): En fra Indre Mission, en fra den Grundtvigske retning samt kassereren i Fjellerup Sparekasse – stakkels ham, det må have været en uriaspost! I forbindelse med pladsens indvielse er det i øvrigt interessant at læse, at skrædder Alfred Frederiksen og hustru bidrog med et dannebrogstæppe. Tænk, for blot et øjeblik siden

(sådan forekommer det mig) kunne en skrædder skaffe sig et udkomme til en hel familie i en lille by som Fjellerup.

En stor sten med inskription blev sat på højen i anledning af Danmarks befrielse – den er i dag flyttet ned på David Jensens Plads midt i byen.

Denne Indre Mission i Fjellerup var – sådan som jeg husker det – fuldstændig forskellig fra den type Indre Mission i Vestjylland, som Hans Kirk beskriver i Fiskerne. Fordømmelse og sorte svovldryppende prædikener oplevede jeg aldrig, tværtimod husker jeg for eksempel alle i Åbenhus-familien som uhyre venlige og imødekommende, og der blev aldrig gjort forsøg på at hverve os børn for sagen.

At de religiøse bevægelser stadig har betydning herude, ser man af opslaget i Lokalbrugsen i december 2014, hvor der indbydes til juletræsfest for børn og unge. Udover klejner og andet mundgodt vil der være fortællinger om juleevangeliet og som indbydere står *“De to menigheder i Fjellerup”* – altså grundtvigianerne og de missionske, men nu kan de da tilsyneladende samarbejde uden sparekassens kasserer som mægler!

Andre “store” familier på Fjellerup Strand

Fiskeriet fra Fjellerup Strand havde sin storhedstid fra 1850 og frem til 2. verdenskrig, hvorefter det fladede ud til et lavere niveau, der holdt sig til op i 1960'erne. Ganske som “vores” vej, Åbenhusvej, er centrale veje i området opkaldt efter de store fiskerfamilier. Familierne er gennem ægteskaber og arbejde forbundet med hinanden som tråde i et spindelvæv, så det kan være lidt svært at hitte rede i, men min hjemmelmand Frode Rasmussen har været en stor hjælp.

Klara Hansens vej er opkaldt efter Klara Thomsen, der sammen med 11 andre søskende blev født i huset *“Thomasminde”* i den østlige ende af strandområdet. Klara blev gift med Alfred Hansen, der kom fra en anden af de store fisker-familier i Fjellerup, og da Alfred druknede i 1938, førte Klara fiskeriet videre sammen med et par af sine brødre. Alfreds og siden Klaras fiskeri foregik fra kysten og fangsten blev iset ned i et særligt ishus, som Alfreds far havde bygget i 1916 og som var isoleret med tørvestrøelse. Isen – såkaldt naturis – blev hentet i tørvemoserne uden for Fjellerup og kunne tilsyneladende holde sig meget længe, for den blev brugt til at køle fisken ned om sommeren. Dette ishus er idag ombygget til souvenir-butik og til Blå flags aktiviteter og ligger på Klitvej nr. 5. En af Trines sønner – Anders – blev iøvrigt gift med købmand Skallerups søster. Når Marie fik opkaldt en vej efter sig var det velbegrundet, fortæller Frode, for hun var kendt for sin aldrig svigtende hjælpsomhed på egnen, kørte ofte ærinder for folk uden bil og hjalp ofte eneboeren Jørgen “væver”. Da Frode som nygift vendte hjem til Fjellerup, boede han en tid i Klaras baghus og fortæller meget varmt om den tid. Klara havde et stort fortællertalent, og når hun havde fortalt en særlig god historie om fiskernes liv, sluttede hun med at sige, at det var så sandt så sandt, for Holle (Holger Hansen, kaldet “snadderkongen”, fordi han solgte “snadder” (skidtfisk)) havde selv fortalt det – og så vidste man, at der nok var tale om en skrøne!

Klaras fødehjem, Thomas minde – se billedet ovenfor, er bygget i 1906 af Thomas Christian Thomsen (der var født Nielsen men for forvirringens skyld gik under navnet Kristian Thomsen). Han drev et stort bundgarnsfiskeri fra stranden og tjente så godt, at han kunne udvide fiskeriet og på et tidspunkt havde han 25 personer i sit brød. Så stort ry gik der af hans bedrifter, at han engang i 1930'erne havde besøg af kong Christian d. X og dronning Alexandrine. Thomas Thomsen/Nielsen og hans hustru fik ialt 12 børn Hans, Oda, Niels, Svend, Henry (Rylle), Kristian (Kesse), Klara, Marie, Signora, Ingeborg, Martha og "ukendt navn".

Det er bemærkelsesværdigt, at de mange børns mor i de skriftlige kilder på intet sted er navngivet alle steder står der "*Kristian Thomsen og hustru*". Det er imidlertid slet ikke usædvanligt, se blot denne gravsten fra skovkirkegården "Skippershoved" ved Mejlgaard:
Billede

Hemming Nielsens vej er opkaldt efter en anden af strandens store bundgarnsfiskere, der var gift ind i den børnerige Thomsen-familie, nemlig med Klaras søster, Marie.